

ОСВІТНІЙ МЕНЕДЖМЕНТ В КОНТЕКСТІ ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО

Анна Лякішева,

доктор педагогічних наук, професор,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Україна,
annamatsyuk@ukr.net

Ірина Томашевська,

кандидат педагогічних наук, професор,
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна,
tomira25@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.29038/2415-8143-2019-02-32-39>

Мета дослідження: схарактеризувати управління як складову педагогічної системи В.Сухомлинського. На основі аналізу наукових розвідок видатного вченого визначено особливості його підходів до реалізації положень педагогічної системи через управління. Досліджено основні підходи В.Сухомлинського до загального керівництва закладом освіти, встановлені засади його поглядів на взаємовідносини директора та педагогічного колективу, розглянуто різні аспекти діяльності сучасного директора школи крізь призму директорського досвіду В.О.Сухомлинського. Доведено новаторський характер педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського в контексті сучасних освітніх змін, що дозволило дати визначення складових діяльності директора як невід'ємної частини управлінських систем сучасності. **Методи дослідження.** Для реалізації мети дослідження, використано комплекс методів наукового дослідження: аналіз, синтез та систематизація – для виявлення в педагогічній спадщині В. Сухомлинського наукових концептів, які стосуються проблеми освітнього менеджменту; пошуково-бібліографічний з метою аналізу наукової літератури та архівних матеріалів із проблеми дослідження; контент-аналіз та інтерпретація для вивчення творчого доробку В. Сухомлинського з метою з'ясування складових діяльності директора як невід'ємної частини управлінської системи.

Результат. Визначені основні підходи до висвітлення діяльності В. Сухомлинського як директора школи, показано напрями, які можуть бути використані для вирішення завдань сучасного освітнього менеджменту.

Ключові слова: директор, освіта, керівництво школою, менеджер освіти, освітній менеджмент, складові діяльності директора.

Вступ. Прихід людства у третє тисячоліття знаменується виникненням низки фундаментальних тенденцій, що потребують нового науково-теоретичного осмислення та пошуку шляхів практичної реалізації у педагогічному просторі. Адже в епоху глобалізації інтенсивно формується планетарний інформаційний простір, що створює принципово нову інформаційно-технологічну, соціально-духовну та культурну основу життєдіяльності людини, коли визначальними стають інтелект та освіта.

Історичний еволюційний поступальний рух людської творчості від довгого і важкого генезису до сучасних проявів чітко прослідковується на рівні індивіда, окремих країн, людського суспільства у цілому. Спадщина матеріальної та духовної культури яскраво свідчить про те, що творчість людей у найрізноманітніших проявах і вираженнях починається коло джерел цивілізації, що усі досягнення протягом історичного поступу від первісної сокири до суперкомп'ютера та між планетарної станції – наслідок творчості людського розуму, творіння людей, котрі досконало володіли своєю справою.

Мета дослідження: схарактеризувати управління як складову педагогічної системи В.Сухомлинського.

Матеріал і методи дослідження. Для реалізації мети дослідження, використано комплекс методів наукового дослідження: аналіз, синтез та систематизація – для виявлення в педагогічній спадщині В. Сухомлинського наукових концептів, які стосуються проблеми освітнього менеджменту; пошуково-бібліографічний з метою аналізу наукової літератури та

архівних матеріалів із проблеми дослідження; контент-аналіз та інтерпретація для вивчення творчого доробку В. Сухомлинського з метою з'ясування складових діяльності директора як невід'ємної частини управлінської системи.

Результати дослідження. У період інтенсивного реформування освіти та народження нових педагогічних парадигм, цілком закономірним є інтерес до тих видатних педагогів минулого, чий ідеї зберігають значущість для сучасності.

До минулого, яке пов'язане із сьогоденням тисячами зв'язків, з яким Україна рухається у майбутнє, належить і постать Василя Олександровича Сухомлинського учителя, гуманіста, творця, який значно обігнав свій час.

У сучасний політичний, культурний і науковий дискурс увійшла та історія, що співзвучна проблемам сьогодення, віддзеркалюючи в собі гострі і невирішені питання буття, культури, освіти сьогодення.

Педагогічні ідеї Василя Сухомлинського, як і будь-яке інше відкриття в історії людства, «приречені» на розповсюдження і в останні роки стимулюють розвиток гуманістичної педагогічної думки, вочевидь, визрівання тенденції до усвідомлення міжнародного характеру педагогічних проблем, що характеризує сучасне суспільне мислення, сприяє актуалізації багатьох аспектів його педагогічної спадщини.

У концепції «Нова українська школа» зазначено значний компетентнісний потенціал освіти, у якому окреслено можливість формувати ключових (життєвих) компетентностей.

Вирішення проблеми формування життєвих компетентностей актуалізує творча багатогранна педагогічна спадщина народного вчителя В. Сухомлинського, що відзначається новаторським характером, науковою обґрунтованістю, методичними ідеями та привертає увагу фахівців в Україні та за її межами.

Особливе місце серед досліджень педагогічних персоналій посідають праці, присвячені вивченню окремих складових педагогічної системи Василя Сухомлинського. Вона є постійним об'єктом уваги науковців не тільки в Україні, а й за кордоном.

Ще у 90-ті роки минулого століття, за визначенням академіка О. Я. Савченко, сформувався напрям в історії педагогіки – «сухомлиністика», який, спираючись на творчий доробок В.О. Сухомлинського, досліджує і поширює його спадщину, підтримує досвід реалізації й розвиток його ідей в Україні та за її межами. [5].

У своїх наукових розвідках М. В. Богуславський, Б. Ф. Кваша, В. Г. Кузь, М. І. Мухін, В. Г. Риндак, А. Я. Розенберг, О. В. Сухомлинська розкривають основні аспекти становлення педагогічної системи В. О. Сухомлинського.

Ретроспективне вивчення професійно-педагогічної діяльності В. Сухомлинського спрямовані наукові пошуки науковців як в Україні (І. Д. Бех, В. І. Бондар, І. А. Зязюн, В. Г. Кузь, О. Я. Савченко, М. Л. Сметанський.), так і поза її межами (А. М. Борисовський, Б. Ф. Кваша, М. І. Мухін, В. Г. Риндак, С. Л. Соловейчик та інші), так і поза її межами (А. М. Борисовський, Б. Ф. Кваша, М. І. Мухін, В. Г. Риндак, С. Л. Соловейчик та інші).

У ряді робіт розкрито окремі аспекти використання педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського в практиці роботи освітніх закладів: гуманістична педагогіка української народної школи (М.Я.Антонець); школа самореалізації особистості (М.І.Богуславський); особистий розвиток та становлення системи цінностей особистості (Г.В.Белан); професійна культура та вдосконалення вчителів (А.М.Белоусько, О.В.Ханова, Г.П.Васянович); здійснено компоративний аналіз творчої спадщини В.Сухомлинського (Л.Д.Березівська, С.Б.Бричок).

В.Є.Берека у наукових доробках розкриваючи сутність управлінського процесу зазначив: «Педагогізація управління передбачає, за В.Сухомлинським, гуманізацію мислення керівника» [1, 24]

В. Сухомлинський є унікальним представником як глибокого теоретика, так і учителя та директора, котрий роками створював свою авторську, експериментальну школу. І не тільки педагогічним досвідом, але й усім своїм способом життя він намагався показати, яким повинен бути вчитель та директор.

Для нього вчитель не тільки транслятор знань (носій компетентностей), не тільки професіонал-предметник, а й носій інтелігентності у високому розумінні цього слова. Він одним з перших педагогів нашого часу писав про те, що учитель має бути людиною, яка не тільки організовує процес пізнання та виховання, а, в першу чергу, супроводжує процес самопізнання і саморозвитку дитини з урахуванням задатків кожного окремого учня» [4]

Він дуже багато писав про одну з головних навичок учителя – учитися все життя самому і навчити учитися школяра.

Доброї школи без доброго директора не існує. Ця давня загальновідома істина спонукає науковців і практиків освітньої сфери постійно перебувати в пошуку моделі ідеального директора, який би впевненою рукою вивів заклад до виконання своєї головної місії – дати якісну освіту шкільній молоді.

Нові часи, нові виклики, які постали перед людством в ХХІ ст., вимагають оновлення педагогічного мислення професійної спільноти та замовників освіти – батьків, бізнесу та держави загалом щодо ролі керівника закладу в його розвитку. А от який це має бути розвиток – спрямований на вдосконалення навчальної діяльності школярів в оволодінні ними основами предметних знань, кількість яких з кожним днем збільшується чи загального гармонійного розвитку дитини як особистості – це питання й досі відкрите.

В.О.Сухомлинський загалом директорував протягом чверть століття. Щире небайдуже серце, ясний розум і чиста совість дозволили йому скласти свої уявлення про те, якою має бути школа, в якій би дитині жилося радісно і цікаво, й докласти всіх зусиль для того, аби створити її бодай в одній Павлівській школі, що волею долі стала місцем його праці.

З часів Сухомлинського в нашій країні відбулися великі зовнішні зміни, але незмінними залишилися внутрішня природа дитинства, природа людської душі з її сталим тяжінням до моральних цінностей людяності, добра, любові, співчуття та розуміння. Тому й думки видатного педагога про директорство набувають гострої актуальності саме тепер, коли країна в умовах війни й затяжної економічної кризи взялася до масштабних освітніх реформ

Умовно його думки можна згрупувати за наступними напрямками:

1. Розуміння освіти як процесу духовного розвитку школярів. В.О.Сухомлинський мав своє бачення шкільної освіти і її цілей та завдань. Він вважав, що справжня школа – це не тільки місце, де діти набувають знання і вміння.... справжня школа – це багатогранне духовне життя дитячого колективу, в якому вихователь і вихованець об'єднані безліччю інтересів і захоплень. У своїй книзі «Павлівська середня школа» він зазначає, «добре керувати школою означає добре знати науку виховання, яка повинна стати основою наукового керівництва вихованням і освітою» Адже виховання в широкому розумінні – це постійне духовне збагачення – оновлення як тих, хто виховується, так і тих, хто виховує» [7]

Важливим завданням директора має бути глибоке знання духовного світу кожної дитини. Із цього приводу педагог-гуманіст писав: «Шлях до серця дитини лежить через дружбу, через спільні інтереси, захоплення, почуття». Учений прагнув так організувати виховний процес, щоб переживання радості, чуйності, піклування, що сприяють формуванню почуття сердечності, однаково стосувалися всіх.

Найскладнішою працею В. Сухомлинський вважав любов до людини. «Щоб по-справжньому любити, – зауважував він, – треба мати могутню духовну силу. І місія школи, сім'ї, місія старших поколінь полягає в тому, щоб удихнути в людину цю мудру силу». Директору школи також важливо знати духовне життя кожної сім'ї. Педагогіка повинна стати наукою для всіх – і для вчителів, і для батьків. Учений добре розумів, що без «батьківської школи» важко уявити повноцінне виховання особистості учня.

2. Хто може бути директором школи. В.Сухомлинський вважав, що директором може бути тільки той, «хто є творцем кращого досвіду, чия праця стає зразком для інших вихователів». А ця праця – це «перш за все людинознавство». А для цього потрібно, як вважав В.Сухомлинський, щоб перша, найголовніша і найважливіша якість, без якої педагог не може бути директором... – це глибока любов до дітей, органічна потреба в дитячому колективі, глибока людяність і здатність проникнути в духовний світ дитини. Ця здатність

визначається властивістю людини пізнавати світ серцем. Навчитися любити дітей не можна, казав В.Сухомлинський, ця здатність розвивається в процесі участі людини в громадському житті, її взаємовідносинах з іншими людьми.

Свято вважаючи, що має бути прикладом для вчителів та учнів, він знав усі шкільні предмети, постійно цікавився науковими новинками і цим пробуджував пізнавальний інтерес в інших: «мої інтереси й захоплення передаються вихованцям і безпосередньо, і особливо через учителів».

Василь Олександрович був переконаний, що виховання неможливе без віри в дитину. На вірі в дитину, на довірі до неї ґрунтуються всі методи та прийоми навчання й виховання. Крім цього, дитина повинна вірити у свого вихователя, бачити в ньому не тільки взірць для наслідування, але й підтримку, допомогу. Віра в людину була для В.О. Сухомлинського найголовніша. Він ревню беріг її від «спаплюження невір'ям, байдужістю».

Головними рисами, що повинен мати директор школи, В. Сухомлинський вважав, духовність, моральність, інтелект, вольові якості. Він дійшов висновку, що діти тягнуться до того, хто сам тягнеться до них, хто не може жити без них і хто знаходить щастя в спілкуванні з ними. Перша, найголовніша і найважливіша якість, без якої педагог не може бути директором, як і не всяка людина може бути педагогом, як вважав Василь Олександрович – це глибока любов до дітей, органічна потреба в дитячому колективі, глибока людяність і здатність проникнути в духовний світ дитини, зрозуміти, відчувати в кожному із вихованців особисте, індивідуальне. Ця здатність, яка є результатом високої педагогічної культури, визначається насамперед властивістю людини пізнавати світ серцем. Навчитися любити дітей не можна ні в якому навчальному закладі, ні з жодних книжок, ця здатність розвивається в процесі участі людини в громадському житті, її взаємовідносинах з іншими людьми, – зазначав учений.

В. Сухомлинський був прикладом того, яким повинен бути керівник навчального закладу – ерудованою, толерантною, авторитетною людиною, яка має організаторські здібності, досвід педагогічної діяльності, добре знає свій предмет, методику його викладання, уміє науково аналізувати роботу кожного педагогічного працівника, колективу загалом, постійно вдосконалює свою педагогічну майстерність, прагне до наукової роботи. Керівник навчального закладу є, перш за все, вихователем педагогічного колективу, взірцем для педагогічних працівників. У книзі «Розмова з молодим директором школи» він вказував на те, що «учителем учителів – а тільки вчитель учителів і є справжнім керівником, якому вірять і якого поважають, – можна стати лише тоді, коли з кожним днем усе більше заглиблюєшся в деталі, в тонкощі педагогічного процесу, коли перед тобою відкриваються все нові й нові грані того, що можна назвати мистецтвом впливу на душу людини»[8]

3. Роль директора в школі. В.Сухомлинський визначив межі відповідальності керівника закладу. Він вважав, що хороший директор – це перш за все хороший організатор, вихователь по відношенню до всіх вихованців школи і вчителів, планував й розподіляв роботу між собою та своїми помічниками на кожний день, весь навчальний рік і на п'ять подальших років, обґрунтовуючи це тим, що «неможливо працювати, якщо ми постійно не будемо аналізувати зв'язки сучасного з минулим і з майбутнім».

В.О.Сухомлинський запровадив школу педагогічної культури – зустрічі педагогів, на яких учителі ділилися спостереженнями за учнями, роздумами про них, тим самим втілюючи ідеї дитиноцентризму на практиці через прийняття відповідних управлінських рішень після цих зустрічей. Він зазначав, що як дбайливий садівник готує ґрунт під троянди, так директор школи повинен готувати ґрунт для запозичення передового досвіду. «Майстерність колективу – це педагогічні ідеї, але ідеї без конкретних справ перетворюються у пустоцвіт» – казав В.Сухомлинський.

Великий педагог розумів, що знання й володіння методами та засобами управлінської діяльності директора лише маленька частинка його авторитету. Він вважав, що роль директора школи незмірно підвищується, якщо вчителі бачать в його праці приклад безпосереднього вихователя дітей. Для нього було недостатньо виховувати дітей через

вчителів, бути вчителем вчителів, вчити науці і мистецтву виховання. Він був переконаний, що втративши живий зв'язок з дітьми, директор перестає бути вихователем, адже перед ним назавжди закрийється шлях до серця дитини. Спілкування через учителів не дасть змоги мати з дітьми спільні інтереси, захоплення і прагнення, відчувати порухи їхньої душі, її бажання й устремління: «Без прямого, безпосереднього виховного впливу на дітей я як директор втрачу найважливішу якість педагога вихователя – здатність відчувати духовний світ дітей» »[3].

Тому все життя попри педагогічний вишкіл вчителів і батьків, попри зайнятість господарськими справами школи, попри власну наукову діяльність, попри особисті сімейні й побутові турботи, попри громадську діяльність, Василь Олександрович виділяв і знаходив час для власної учительської роботи з учнями, аби знати й розуміти, чим живуть його учні в цю мить.

4. Стиль керівництва навчальним закладом. Василь Олександрович вважав, що методи і форми керівництв, коли директор був по суті інспектором над учителем, чиновником-адміністратором, в обов'язки якого входило стежити, чи правильно викладає педагог програму, чи не сказав він чогось зайвого або помилкового, в наші дні стали анахронізмом. А він, ще у минулому столітті вважав авторитарну модель управління школою застарілою, а ми ще й нині можемо зустріти директорів, які з усіх сил намагаються втримати ці підходи для одноосібної влади над підлеглими.

На його думку, головним методом роботи директора з учителем є індивідуальна, дружня, відверта, душевна бесіда. Він вважав виконаною свою місію керівника навчального закладу тільки тоді, коли йому вдавалося переконати вчителя, і вчитель підтверджував це своєю практичною роботою. Василь Олександрович ніяких найскладніших суперечок з учителем ніколи не виносив на засідання педагогічної ради. В. Сухомлинський вважав, що відносини у педагогічному колективі мають будуватися на принципах правдивості, дружби, толерантності, колективізму, справжньої людяності, чесності.

5. Багатогранність директорського служіння. Вся система роботи Павлівської школи була спрямована на те, щоб у ній послідовно й неперервно творилися культ Батьківщини, культ Людини, культ Книги, культ Рідного Слова. У своїх роботах В.О. Сухомлинський наголошує, що директор здійснює керівництво усім життям школи через планування, організацію режиму, навчально-виховну роботу на уроці та в позакласній роботі, методичну роботу, роботу з батьками, створення й підтримку шкільних традицій, підбір, розміщення і виховання педагогічних кадрів, матеріальне забезпечення освітнього процесу, взаємозв'язок і взаємозалежність цих чинників, аналіз причин і наслідків явищ шкільного життя і, відповідно, передбачення і планування покращення якості навчання і виховання всіх учасників навчально-виховного процесу.

Найважливіші питання діяльності Павлівської школи завжди обговорювалися і вирішувалися за участю всього педагогічного колективу. «За таких умов керівництва кожна вказівка директора стає більш авторитетною, бо вона умотивована волею всього колективу, виходить з його прагнень – наголошував В.Сухомлинський.

Василь Олександрович мав чітке бачення того, що головною фігурою школи є вихователь учнівського колективу і саме в цій сфері директор має бути зразком для вчителів. Тому мав тверде переконання в тім, що для успішного директорства йому вкрай необхідно мати постійну персональну практику живого спілкування з учнями і це можна найкраще реалізувати через класне керівництво: «... директор школи не може керувати вихователями, якщо у нього немає своїх вихованців», з якими він пройде увесь їх шкільний шлях, дбаючи про їх різнобічний розвиток, маючи з ними спільні духовні інтереси і даруючи їм свої духовні багатства. Таку діяльність він розглядав як дуже довгий експеримент, поставлений в природних умовах

Великий педагог розглядав своє директорство не як посаду, а як можливість найповніше віддатись улюбленій справі, можливість свого суспільного служіння за покликанням. Чи не вихолощуємо ми сучасним підходом до чітко термінового перебування на посаді директора його думку про те, що найвищий ступінь виховної майстерності – це безпосередня і дуже тривала участь директора школи в житті одного з первинних учнівських колективів.

У часі сьогодення, підпавши під вплив ринкової економіки й намагаючись зробити з освіти, за словами В.Сухомлинського, процесу живлення душі й серця дитини всіма кращими, вищими, піднесеними, одухотвореними плодами людської культурної цивілізації, всього лиш примітивний ринок освітніх послуг, чи не вихолощуємо ми істинний сенс і директорського служіння, націлюючи директорство на перебування на посаді й боротьбу за неї, а не на творення духовної спільності з учнями і колективом для радості творчої праці, для можливості директора бути мудрим учителем науки і мистецтва виховання? Питання досить риторичне і досить актуальне сьогодні.

6. Духовна спільність членів шкільного колективу. Необхідність створення й підтримання духовної спільності між усіма учасниками освітнього процесу була для В.Сухомлинського очевидною. Він свято вважав, що багато наших труднощів можна подолати тільки справжньою людяністю, яка починається із взаєморозуміння потреб кожного, із любові та поваги один до одного, зі співчуття та підтримки. Саме вона є визначальною запорукою виховання особистості кожного члена колективу від учня до директора. Тому в школі культивувалася атмосфера взаємопізнання як підґрунтя для налагодження духовної спільності. Справжня духовна спільність народжується там, як вважав В.Сухомлинський, де вчитель надовго стає другом, однодумцем і товаришем як для дитини так і для колег і директора у спільній справі. Тому в школі, учительські кімнати були облаштовані так, щоб учитель міг прийти для відпочинку між уроками не в голе казенне приміщення, а в затишну кімнату з теплою доброзичливою атмосферою, в яку не принесеш сварки, плитки, пересуди. Саме тому, в школі працювали школа для вчителів і школа для батьків. Саме і тому віталися директором колективні творчі справи, спільні інтереси й ідеї, що передбачали залучення широкого кола усіх учасників освітнього процесу.

7. Прозорливість великого педагога. В.О.Сухомлинський передбачав, що рівень знань людства буде зростати з кожним роком: «Чим більшим колом знань потрібно буде опанувати, тим більше треба рахуватися з природою людського організму в період бурхливого зростання, розвитку і становлення особистості – в роки дитинства». Таким чином, геніальний гуманний педагог, який за своїм світоглядом випередив свій час, залишив нам свої безцінні педагогічні поради:

- творити духовну спільність між учасниками освітнього простору; дотримуватись людяності як визначального принципу взаємодії;
- створювати умови для роботи вчителя через уважне ставлення до його потреб, належне матеріальне забезпечення, постійну можливість підвищувати свій фаховий рівень;
- діяльність школи має бути спрямована на те, щоб учень відчував радість пізнання та гордість від особистісного розвитку;
- директор має бути прикладом для учнів та вчителів, має мати довготривалий постійний зв'язок з первинним учнівським колективом задля того, щоб мати змогу бути тим прикладом;
- постійно дбати, щоб у школі панували: культ Батьківщини, культ Людини, культ Книги, культ Рідного Слова.

Висновки. Вивчення педагогічного доробку В.Сухомлинського з точки зору формування інноваційних підходів до управління в освітньому просторі є необхідним в аспекті кореляції з європейським та світовим культурно-інформаційними процесами.

Видатний педагог сучасності Ш.Амонашвілі в книзі відгуків Павлиського музею залишив такий запис: «Василь Олександрович Сухомлинський є класиком світової педагогіки. Будь-який класик – носій Слова Педагогічної Істини. Василь Олександрович – апостол майбутнього, той, що дарує Мудрість гуманізму та Мудрість любові. Країна, в якій є такий син, не буде шукати педагогіку десь в інших місцях. Чи зможе уявити наш розум, якою стане освіта, джерелом якої є Мудрість Сухомлинського?»

Джерела та література

1. Берека В.Є. Сутність управлінського процесу в педагогічній творчості В.Сухомлинського /в.Є.Берека //Педагогічний дискурс : зб.наук.пр. /Ін-т педагогіки НАПН України, Хмельницька гуманітарно-пед. Акад. – 2012. – Вип. 11. – С.24-26

2. В. О. Сухомлинський у роздумах сучасних українських педагогів: монографія / упоряд.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко; авт. кол.: О. В. Сухомлинська, О. Я. Савченко, В. С. Курило, І. Д. Бех та ін. — Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2012. — 504 с.
3. В.О. Сухомлинський: життя та педагогічна діяльність [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14192/>.
4. Пехота О. М. Впровадження спадщини В. О. Сухомлинського в сучасну педагогічну освіту.
5. Савченко О. Я. Розвиток творчості школяра — стрижнева проблема творчості В. О. Сухомлинського / О. Я. Савченко // Животворча сила педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського. — Донецьк: Витоки, 2011. — С.17—22.
6. Сухомлинський В.О. Вибрані твори у 5 т. / В.О. Сухомлинський. — Київ: Рад. школа, 1976. — 588 с
7. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа / В.О. Сухомлинський // Вибр. тв.: [у 5 т.]. — Київ: Рад. шк., 1976. — Т.4. — С. 7–390
8. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором школи / В.О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5 т. — К., 1977. — Т. 4. — С. 402, 460

References

1. Bereka V.Ye. Sutnist upravlinskogo prozesu v pedagogichnii tvorchosti V. Sukhomlynskogo/ v Ye. Bereka// Pedagogichniy diskurs: zb. nauk.pr./In-t pedagogiky NAPN Ukrainy, Khmelnutska gumanitarno-ped. Akad. - 2012.-Vyp.11.-S.24-25.
2. V.O. Sukhomlynskyi v rozдумah suchasnyh ukrainskyh pedagogiv: monografiya/yporiad.:O.V. Sukhomlynska,O.Ya. Savchenko; avt.kol.: O.V. Sukhomlynska, O.Ya. Savchenko, V.S.Kurylo,I.D. Beh ta in.- Lugansk: Vyd-vo DZ "LNU imeni Tarasa Shevchenka" , 2012.- 504 s.;
3. V.O. Sukhomlynskyi: zhytya ta pedagogichna diyalnist [Elektroni resurs]. - Rezym dostupu: <http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14192/>.
4. Pekhota O.M. Vprovadzhennya spadshchyny V.O. Sukhomlynskogo v suchasnu pedagogichnu osvitu.
5. Savchenko O. Ya. Rozvytok tvorchosti shkoliara — stryzhneva problema tvorchosti V. O. Sukhomlynskoho / O. Ya. Savchenko // Zhyvotvorcha syla pedahohichnoi spadshchyny V.O. Sukhomlynskoho. — Donetsk : Vytoky, 2011. — S.17—22.
6. Sukhomlynskyi V.O. Vybrani tvory u 5 t. / V.O. Sukhomlynskyi. — Kyiv: Rad. shkola, 1976. — 588 s
7. Sukhomlynskyi V.O. Pavlyska serednia shkola / V.O. Sukhomlynskyi // Vybr. tv.: [u 5 t.]. — Kyiv: Rad. shk., 1976. — T.4. — S. 7–390
8. Sukhomlynskyi V.O. Rozmova z molodym dyrektorom shkoly / V.O. Sukhomlynskyi // Vybrani tvory: v 5 t. — K., 1977. — T. 4. — S. 402, 460

Lyakusheva A., Tomashevs'ka I. Educational Management in the Context of Vasyl Sukhomlynskyi's Heritage. *The objective of the research is to characterize management as a main component of V. Sukhomlynsky's pedagogical system. On the analysis of scientific works of a famous scientist the peculiarity of his approaches to implementing concepts of the pedagogical system through management is determined. The main approaches of V. Sukhomlynsky to the general management of the institution, the relationship between the headmaster and the school staff, various aspects of the activity of the modern headmaster on the basis of the experience of V. Sukhomlynsky working as a principal are investigated. The innovative nature of V. Sukhomlynsky's pedagogical heritage in the context of recent changes was proved, which allowed to determine main functions and the role of the headmaster's activity. This study also explored managerial role of the principal in whole-school evaluation.*

Research methods. *To achieve the objective of the research a set of methods was used such as analysis, synthesis and systematization to identify V. Sukhomlynsky's scientific concepts in his pedagogical heritage related to the problem of educational management. On the analysis of scientific literature and archival materials on the research problem; content analysis and interpretation of V. Sukhomlynsky's works managerial role of the principal in whole was defined.*

Result.. *The main approaches to describing V. Sukhomlynsky's activities as a headmaster are determined, directions are shown to be used to solve the problems of modern educational management.*

Key words: *headmaster, education, school management, manager, educational management, components of headmaster's activity.*

Анна Лякишева, Ирина Томашевская. Образовательный менеджмент в контексте педагогического наследия В.Сухомлинского. *Цель исследования: охарактеризовать управления как составляющую педагогической системы В. Сухомлинского. На основе анализа научных исследований выдающегося ученого определена особенность его подходов к реализации основных положений педагогической системы через управление. Исследованы основные подходы В.Сухомлинского к общему руководству учебным заведением, установленные основы его взглядов на взаимоотношения директора и педагогического коллектива, рассмотрены различные аспекты деятельности современного директора школы сквозь призму директорского опыта В.Сухомлинского. Доказано новаторский характер педагогического наследия В.Сухомлинского в контексте современных образовательных изменений, что позволило дать определение составляющих деятельности директора как неотъемлемой части управленческих систем современности. Методы*

исследования. Для реализации цели исследования, использован комплекс методов научного исследования: анализ, синтез и систематизация - для выявления в педагогическом наследии В. Сухомлинского научных концептов, которые касаются проблемы образовательного менеджмента; поисково-библиографический с целью анализа научной литературы и архивных материалов по проблеме исследования; контент-анализ и интерпретация для изучения творчества В. Сухомлинского с целью выяснения составляющих деятельности директора как неотъемлемой части управленческой системы.

Результат. Определены основные подходы к освещению деятельности В. Сухомлинского как директора школы, показаны направления, которые могут быть использованы для решения задач современного образовательного менеджмента.

Ключевые слова: директор, образование, руководство школой, менеджер образования, образовательный менеджмент, составляющие деятельности директора.

Стаття надійшла до редколегії 01.06.2019 р.

УДК 371.13: 78:371.13.035

АНАЛІЗ НАУКОВИХ ПОГЛЯДІВ НА ПРОБЛЕМУ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Людмила Ракітянська,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Україна, ludmilanick777@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.29038/2415-8143-2019-02-39-47>

Мета дослідження: розкрити особливості професії «вчитель музичного мистецтва», що зумовлюють специфіку прояву його емоційного інтелекту та проаналізувати наукові погляди вчених на проблему його формування. У статті актуалізується проблема формування професійно значущих якостей майбутнього фахівця в контексті пріоритетних напрямів розвитку освіти. Надана коротка характеристика емоційного інтелекту як індивідуально-особистісного утворення, що забезпечує успішність в сфері професійної діяльності. Представлені різні наукові погляди щодо проблеми формування емоційного інтелекту вчителя музичного мистецтва. Встановлено, що специфіка прояву емоційного інтелекту вчителя зумовлена особливостями його професійної діяльності.

Матеріал і методи дослідження. Логіка і методика наукового пошуку забезпечувались дотриманням вихідних теоретичних позицій, що утвердилися в науці, а також використанням теоретичних методів наукового пізнання: вивчення наукової літератури з проблеми дослідження, аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, цитування, що дозволило встановити характерні особливості уроку музичного мистецтва як основи для прояву емоційного інтелекту вчителя-музиканта та порівняти наукові погляди вчених на проблему його цілеспрямованого формування як професійно-значущої якості в контексті сучасних вимог. Проведений аналіз наукових поглядів на проблему формування емоційного інтелекту майбутнього вчителя музичного мистецтва дозволив узагальнити акцентовані вченими думки, щодо необхідності дослідження проблеми формування професійно значущих, особистісних якостей вчителя-музиканта, зокрема, його емоційного інтелекту, та виокремити його структурні складові. **Результатом** теоретичного рівня дослідження окресленої проблеми є визначені в узагальненому вигляді специфічні риси прояву емоційного інтелекту вчителя музичного мистецтва, зумовлені особливостями його професійно-педагогічної діяльності. Зроблено висновок про те, що специфіка прояву емоційного інтелекту вчителя-музиканта як складова його професіоналізму зумовлена, по-перше, гуманістичною сутністю педагогічної професії, а, по-друге, інтонаційно-звуковою природою музичного мистецтва, його емоційно-духовною домінантою. Емоційний інтелект вчителя музичного мистецтва конкретизований в таких поняттях як «переживання», «сенсорно-емоційно-інтелектуальне смислонародження», «образне мислення», «емоційна комунікація», «емпатійність», «самоконтроль», «саморегуляція». Отриманні знання сприятимуть розробці структурно-функціональної моделі формування емоційного інтелекту майбутнього вчителя-музиканта як його індивідуально-особистісної, професійно-значущої якості.

Ключові слова: вчитель музичного мистецтва, емоційний інтелект, професійно-значуща якість, урок музичного мистецтва.